

dragen, aldus In 't Veld. De beroepsuitsluiting liep daarmee op de lange **duur parallel** met die van de artsen. Het feitelijk relaas, gebaseerd op veel 'case studies', wordt besloten met de conclusie dat de zuivering van de advocaten de meest geslaagde in Nederland is geweest. Dat zou een juiste conclusie zijn geweest, indien beroepsuitsluiting algemeen als een adequaat antwoord op een politiek verkeerde gezindheid (lidmaatschap NSB etc.) was aanvaard. Ik geloof niet dat dit het geval was. In ieder geval heeft In 't Veld de zuivering van de artsen en advocaten voortreffelijk uiteengezet, waarmee weer een facet van het oorlogsdrama in ons land is belicht.

M.D. Bogaarts

H. de Liagre Böhl, J. Nekkers en L. Slot, ed., *Nederland industrialiseert!* (Nijmegen: Socialistische Uitgeverij, 1981, 376 blz., f34,50, ISBN 90 6168 165 0).

Dit boek is gebaseerd op onderzoek verricht door de werkgroep 'Industrialisatie' gevormd door doctoraal-studenten en docenten politicologie van de Subfakulteit der Algemene politieke en sociale wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Een omvangrijke onderzoeksgroep van wisselende samenstelling produceerde in het studiejaar 1978/1979 een reeks rapporten die de grondslag vormden waarop de redactie-commissie medio 1979 haar werk van bundelen, herschrijven en uitbreiden kon beginnen. De redactie-commissie heeft zich als regel op verdienstelijke wijze van haar ongetwijfeld moeilijke taak gekweten; een vlot leesbare tekst is het resultaat van hun werk. De vele citaten vormen meestal een goed sluitend geheel met de tekst.

Soms heeft de redactie wat minder kritisch naar de oorspronkelijke tekst gekeken dan noodzakelijk was, zoals uit de volgende passage moge blijken (270/272): 'De pressie op vrouwen om hun energie te besteden aan de verzorging van man en kinderen, was op zichzelf niet nieuw. In Nederland heeft deze pressie het industrialisatieproces van begin af aan begeleid, met het voor het kapitaal gunstige nevengevolg, dat vrouwen daardoor in de veel slechter betaalde huisindustrie gingen werken'. De kwaliteit zowel van de Nederlandse taal als van redenering en argumentatie laten in deze passage veel te wensen over.

Een weliswaar pakkende doch zeer ruim geformuleerde titel, die zeker in de huidige maatschappelijke situatie velen zal aanspreken, wordt in de ondertitel: 'Politieke en ideologische strijd rondom het na-oorlogse industrialisatiebeleid 1945-1955' nader omschreven. De politieke meningsvorming en besluitvorming omtrent de economische en sociale aspecten van het maatschappelijk gebeuren in Nederland tussen 1945 en 1955 vormen het thema van deze bundel.

Wat in het eerste deel, getiteld de nederlaag van het plansocialisme 1945-1950, in zekere zin een deugd was, namelijk een levendige beschrijving van de meningsvorming waarin het ideologisch element een belangrijke rol speelde, wordt in het tweede deel, getiteld economische zaken, tot een ondeugd; het fragmentarisch vermelden van wat cijfers zonder enige consistente kwantitatieve achtergrond laat slechts een indruk van verwarring achter; er wordt geen beeld gevormd bij de lezer. De bespreking van de Marshallhulp is ronduit gezegd pover. Het accentueren van de zogenaamde voorfinanciering als een ernstig tekort van het hulpprogramma doet wel wat erg amateuristisch aan. De economische component krijgt in het algemeen een magere presentatie. De hopelijk aanwezige kennis van economische wetenschap en Nederlandse taal blijkt niet altijd optimaal gebruikt te worden; uitdrukkingen als: 'de opbouw van de industriële basisindustrie' (168), 'de valutasituatie die aankoop van de benodigde kapitaalmiddelen in de weg stond' (166), 'kapitaalgoederen of

RECENSIES

produktiemiddelen was mogelijk de bedoeling', wijzen in deze richting. 'De beurskracht van Wall Street' (169) laten wij voor rekening van de zetter. Zodra de tekst weer betrekking heeft op, discussie en besluitvorming blijken de auteurs beter in hun element te zijn. Ambtelijke en politieke actie zijn vaak verdienstelijk beschreven, een enkele maal ontsierd door een wat emotionele slippartij.

In het derde deel worden onder de titel 'het industrierijp maken' van de bevolking twee onderwerpen tamelijk uitvoerig behandeld, namelijk de aanpassing en begeleiding van de vrouw vanuit het ministerie van maatschappelijk werk en de opleiding van jongens voor fabrieksarbeid in de eerste na-oorlogse jaren. In beide onderwerpen wordt de ideologische strijd om de macht tussen KVP en PvdA uitvoerig beschreven.

In deze opstellenbundel werd een veelheid van informatie opgeslagen en op aanvaardbare wijze samengevoegd. Verder komt de redactie niet, hetgeen begrijpelijk is als we de ontstaanswijze in aanmerking nemen. Het werk heeft dan ook een fragmentarisch karakter behouden; het geeft wel lichtflitsen doch geen verlichting in de duisternis, geen overzicht van het na-oorlogse industrialisatieproces. De bundel vormt, de actualiteit van het onderwerp en de progressieve mentaliteit van de samenstellers ten spijt, toch een voorbeeld van 'traditionele' geschiedschrijving. Deze term gebruiken wij voor een presentatie van meningen en handelingen van personen, van bestuurders, die 'geschiedenis maken'. Wat in dit geval wel eens ontbreekt is het zorgvuldig gebruik van de taal, zeker niet de geringste onder de verdiensten van deze 'traditionele' geschiedschrijving.

J. Teijl

G.J. Wijers, *Industriepolitiek. Een onderzoek naar de vormgeving van het overheidsbeleid gericht op industriële sectoren* (Leiden-Antwerpen: Stenfert Kroese, 1982, 450 blz., f 44,75, ISBN 90 2071 128 8).

De auteur die op genoemd thema gepromoveerd is aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam, heeft het onderwerp van de industriepolitiek sedert 1945 tot onderwerp van zijn studie gekozen. Hij wil daarbij niet louter een analyse achteraf geven, maar mede een bijdrage leveren aan een verdere verdieping ten aanzien van het denken over dit onderwerp dat nog steeds zeer in beweging is.

Kort na de tweede wereldoorlog heerste aanvankelijk in brede kring de overtuiging, dat op micro-terrein van de economie de markt het bepalend sturend mechanisme diende te zijn en dat de overheid slechts op macro-niveau een taak had te vervullen. Dit laatste vooral gezien als het scheppen van een goede nationale infrastructuur, waarbinnen het bedrijfsleven goed kon gedijen. Vooral in de eerste jaren na 1945 ten tijde van de wederopbouw wordt de houding van de Nederlandse overheid gekenmerkt door een grote distantie ten opzichte van het particuliere bedrijfsleven. Later, maar vooral in de loop van de jaren zeventig, is daarin duidelijk verandering gekomen onder andere als gevolg van milieu- en orderingsproblemen, opgeroepen door de onstuimige groei van het economisch leven en daarna door een zich steeds scherper manifesterende economische stagnatie. Juist toen de behoefte ontstond de economische wildgroei aan banden te leggen, verdween dit probleem vanzelf. De teruggang was echter meer dan de beperking die men voor ogen had, zodat een snel stijgende werkloosheid een nieuw probleem werd. Hoewel de overheid via herstructureringsmaatregelen en door financiële steun aan branches en individuele ondernemingen het ongunstig getij trachtte te keren, had deze politiek geen blijvend succes. De auteur tracht in zijn studie na te gaan in hoeverre op het sectorale meso-niveau van